

TÜRKİYE MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ

ÜLKE BİLGİ NOTLARI

LİBYA DEVLETİ

AĞUSTOS 2020

LİBYA DEVLETİ

I - ÜLKE KİMLİK KARTI

RESMİ ADI	Libya Devleti
BAŞKENTİ	Trablus
YÖNETİM BİÇİMİ	Geçiş Hükümeti
DEVLET BAŞKANI	Bulunmamaktadır
BAŞBAKAN	Faiz El Sarraj
RESMİ DİL	Arapça
YÜZÖLÇÜMÜ	1.759.540 km²
NÜFUS	6,2 milyon kişi
ETNİK YAPI	Berberi ve Arap (%97), Diğer (%3)
OECD ÜLKE RİSK SINIFLANDIRMASI*	7
ÜYESİ OLDUĞU BAŞLICA ULUSLARARASI KURULUŞLAR	ABEDA, AfDB, AFESD, AMU, AU, COMESA, FAO, SADC, ACP, ICGLR, OPEC, UNCTAD, WEHO, WTO

*OECD Ülke Risk Sınıflandırmasına göre ülkeler 0 (en düşük) ile 7 (en yüksek) arasında değerlendirilmektedir.

T.C. Trablus Büyükelçiliği :

Büyükelçi : Serhat Aksen
Adres : Shara Zaviya Dahmani, P.O.Box: 947, Trablus-Libya
Tel : +218 21 340 11 40 / 41 / 43 / 44

Libya Devleti Ankara Büyükelçiliği :

Maslahatgüzar: Abduladeem Kharshouf
Adres : Cinnah Caddesi, No:60, Çankaya, Ankara
Tel : +90 (312) 4381110

II - GENEL BİLGİ ve İKİLİ İLİŞKİLER

Ekonomik Göstergeler (2018) :

GSYH (Nominal)	43,5 milyar \$
KİŞİ BAŞINA GSYH (Nominal)	11.468 \$
GSYH BÜYÜME HIZI (Reel)	%17,9
ENFLASYON ORANI	% -1,2
PARA BİRİMİ & DÖVİZ KURU	Libya Dinarı 1 ABD \$ = 1,38 Libya Dinarı
TOPLAM REZERVLER	80,6 milyar \$
İHRACAT	24,8 milyar \$
İTHALAT	12,8 milyar \$
ÜLKEYE GİREN YATIRIM TUTARI	Veri yok (Akım) 18,4 milyar \$ (Stok)
YURTDIŞINA ÇIKAN YATIRIM TUTARI	315 milyon \$ (Akım) 20,5 milyar \$ (Stok)
DÜNYA BANKASI İŞ YAPMA KOLAYLIĞI SIRALAMASI (2019)	186/190
GSYH'NİN SEKTÖREL DAĞILIMI	Tarım % 1,3; Sanayi % 59,7; Hizmetler %38,9
İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER	Ham petrol, işlenmiş petrol ürünleri, doğalgaz, kimyasal ürünler
İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER	Makine ve cihazlar, yarı-mamuller, gıda, ulaşım araçları, tüketim malları
İHRACATINDA BAŞLICA ÜLKELER	İtalya (%29,7), İspanya (%13,9), Almanya (%9,1), Fransa (%8,3), Çin (%5,5), Türkiye (%2,4) (10. sırada)
İTHALATINDA BAŞLICA ÜLKELER	Çin (%13,9), İtalya (%13,7), Türkiye (%10,5) , G. Kore (%8,3), Mısır (%6,7)
BAŞLICA SANAYİ DALLARI	Petrol, petrokimya, alüminyum, demir-çelik, gıda işleme, tekstil, çimento
BAŞLICA TARIMSAL ÜRETİM	Buğday, arpa, zeytin, incir, limon,
MADENLER VE YERALTI KAYNAKLARI	Petrol, doğalgaz, jips

Kaynak : IMF, Dünya Bankası, EIU

Temel Ekonomik Görünüm :

Yıl	GSYİH Nominal (Milyar \$)	Kişi Başı Gelir (\$)	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İhracat (Milyar \$)	İthalat (Milyar \$)
2013	51,8	15.018	-36,8	1,7	46,0	34,1
2014	24,2	7.197	-53	7	19,3	30,4
2015	17,1	6.264	-13	13,7	10,9	16,4
2016	18,5	5.807	-7,4	25,2	6,8	8,7
2017	30,5	9.609	64	30,4	18,4	11,4
2018	43,5	11.468	17,9	-1,2	30,7	12,9

Kaynak : IMF

Genel Ekonomik Değerlendirme :

Libya GSMH'sinin %65'i, gelirlerinin ise %96'sı ülkenin enerji sektöründen elde edilmektedir. Ham petrol ve doğalgaz gelirleri, az sayıdaki nüfusla birleşince, ortaya Afrika kıtasının en yüksek kişi başı gelirine sahip ülkelerinden birisi çıkmaktadır.

Ancak bugüne kadar söz konusu büyük gelir kaynağı verimli kullanılmamış, özellikle ülkenin ihtiyacı olan altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi konusunda gerekli adımlar atılmamıştır. Bu durum da ülkenin ekonomik büyümesinin önündeki en büyük engel olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkenin petrol ve doğal gaz üretim ve ihracat süreci son yıllarda büyük dalgalanmalar yaşamaktadır. 2011 yılında yaşanan Arap Baharı sürecinde ülkenin petrol ve doğal gaz satışı ciddi şekilde aksamış, 2012 yılında ise büyük bir sıçrama kaydetmiştir. Ancak 2013 yılında yeniden çok düşük seviyelere gerileyen üretim ve ihracat rakamları, ülkedeki petrol terminalleri civarında yaşanan çatışmalardan dolayı halen aynı düzeyde devam etmektedir.

Libya'da özel sektör yeterince gelişmemiştir. Bu nedenle devlet tüm işgücünü finanse etmektedir. Özellikle son dönemde iç savaş nedeniyle azalan ülke gelirleri ve artan gıda ve yakıt sübvansiyonları için ortaya çıkan finansman ihtiyacı 2014 yılında devlet bütçesinin %50 civarında açık vermesine neden olmuştur. Söz konusu oran 2013 yılında %4 oranında gerçekleşmiştir.

Son yıllardaki istikrarsız ortam, Libya'daki ekonomik faaliyetleri negatif etkilemiş, ekonomi üst üste dört yıl boyunca küçülmüş, iş yapma kolaylığı sıralamasında ülke, 190 ülke arasında 186'ncı sıraya gerilemiştir.

Öte yandan petrolün varil fiyatının düşük seyretmesi diğer petrol ihracatçısı ülkeler gibi Libya'nın da ihracat gelirlerinde önemli bir azalma anlamına gelmektedir.

Çok Taraflı İlişkilerde Ülkenin Pozisyonu :

Libya 27 Temmuz 2004 tarihinde DTÖ ile üyelik müzakerelerini başlatmıştır.

Siyasi Durum :

2011 yılında meydana gelen devrimin ardından siyasi süreci ve devlet mekanizmasını etkin biçimde işletmede zorluklar yaşayan Libya, emekli Tuğgeneral Halife Hafter'in terörle mücadele bahanesiyle ülkenin doğusunda resmi makamlardan bağımsız olarak 2014 Mayıs ayında başlattığı Saygınlık Operasyonu'na sahne olmuştur. 25 Haziran 2014 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimler sonucu teşekkül eden ve Trablus'taki Genel Ulusal Kongre'nin (GUK) yerini alması beklenen Libya'nın yeni parlamentosu Temsilciler Meclisi'nin (TM), Anayasada yapılan değişiklik doğrultusunda Bingazi'de toplanmak yerine, güvenlik gerekçesiyle Tobruk'ta toplanması, ülkenin hâlihazırda içinde bulunduğu siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiştir.

TM'nin toplanma yerini geçersiz sayan ve devir-teslim işlemlerinin hukuka uygun bir şekilde yapılmadığını iddia eden GUK, tekrar toplanma kararı almış ve kendi hükümetini oluşturmuştur. GUK'un idaresi altındaki güçler ise, Saygınlık operasyonuna karşı 2014 Temmuz ayında Şafak Operasyonu'nu başlatmıştır.

Bu durumun bir sonucu olarak, ülkede fiili olarak iki parlamento (Trablus-GUK ile Tobruk/Beyda-TM) ve iki hükümet (Trablus'ta Başbakan El Guveyl ile Beyda'da Başbakan El Seni) karşılıklı meşruiyet iddialarında bulunarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Libya'da BM öncülüğünde yaklaşık bir yıl süren müzakereler sonucu nihai hale getirilen ve bu ülkedeki siyasi bölünmüşlüğe son verme amacı taşıyan Libya Siyasi Anlaşması 17 Aralık 2015 tarihinde imzalanmıştır. 23 Aralık 2015 tarihli ve 2259 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı, Siyasi Anlaşma'nın ve Anlaşma temelinde kurulan Ulusal Mutabakat Hükümetinin (UMH) meşruiyetini teyit etmiştir.

2014 yılından itibaren oturumlarını Libya'nın doğusundaki Tobruk kentinde gerçekleştiren Temsilciler Meclisi'nin (TM) Libya Siyasi Anlaşması uyarınca geçiş dönemi boyunca yasama organı olarak görevini yürütmesi öngörülmüştür. Başkanı Agila Salih Guveyder'dir.

LSA uyarınca ayrıca istişari yetkiye sahip Yüksek Devlet Konseyi oluşturulmuştur. Başkanı Halid El-Meşri'dir.

LSA'da öngörülen 2 yıllık geçiş dönemi sona ermiş olmasına rağmen, Anlaşma temelinde uzlaşma sağlamaya yönelik çabalar devam etmektedir. BM Güvenlik Konseyi Başkanlık Açıklamasıyla Libya Siyasi Anlaşması'nın geçiş süreci boyunca geçerliğini koruyacağı teyit edilmiştir.

BM Genel Sekreterinin Libya Özel Temsilcisi Ghassan Salamé tarafından 20 Eylül 2017 tarihinde New York'ta açıklanan Eylem Planı'yla, LSA'nın tadil edilmesinin ardından 3 kişilik yeni Başkanlık Konseyi oluşturulması, yürütmenin yeniden yapılandırılması, kapsamlı diyalog ve uzlaşma için bir ulusal konferans toplanması, anayasa referandumu ve ardından Başkanlık ve Parlamento seçimlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bununla birlikte, LSA'nın tediline yönelik süreçte ilerleme sağlanamamaktadır. Öte yandan, Özel Temsilci Salamé'nin girişimleriyle 14-16 Nisan 2019 tarihlerinde Libya'nın Gıdames şehrinde tertiplenmesi planlanan Ulusal Konferans, Halife Hafter'e bağlı güçlerin Trablus'a yönelik olarak 4 Nisan 2019 tarihinde başlattıkları taarruz neticesinde ertelenmiştir.

Kendinden menkul “Libya Ulusal Ordusu” (LUO) komutanı Hafter, 4 Nisan 2019’da Libya’nın uluslararası meşruiyeti haiz Ulusal Mutabakat Hükümeti’ni devirmek ve başkent Trablus’un kontrolünü ele geçirmek amacıyla başlattığı saldırılarını sürdürmektedir. Hafter, bugüne kadar, uluslararası toplum tarafından bugüne kadar yapılan ateşkes çağrılarına uymayıp, askeri çözümde ısrar etmiştir.

Hafter’in aksine, siyasi çözüm konusunda yapıcı davranan meşru Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH), LUO’nun ateşkes çağrılarını uymaması ve Trablus’u sivil kayıplara neden olacak şekilde sürekli olarak top atışları/grad roketleriyle hedef almasına karşılık Trablus şehrinin ve sivillerin güvenliğini sağlamaya ve bu çerçevede LUO unsurlarını şehri hedef alabilecekleri top/grad roketi menziline çıkarmaya yönelik meşru müdafaa hakkı çerçevesinde, 25 Mart 2020 tarihinde "Barış Fırtınası" adlı harekatı başlatmıştır.

Ülkemiz 2014 yılı sonundan itibaren Libya’da ortaya çıkan diyalog sürecini desteklemiştir. Bu sürecin sonunda nihai hale getirilen Libya Siyasi Anlaşması 2015 yılının Aralık ayında Sayın Bakanımızın katıldığı törende imzalanmıştır. İki yıllık bir geçiş dönemi öngören Anlaşma uyarınca kurulan Başkanlık Konseyi (BK) 2016 Mart ayında görevine başlamıştır. Başkanlık Konseyi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2259 sayılı kararıyla ülkenin tek meşru icra organı olarak tanınmıştır. Başkanlık Konseyi’ni karargahında ziyaret eden ilk ülke Türkiye olmuştur.

Libya’yla ilişkilerimiz Libya’da kalıcı barış, istikrar ve güvenliğin sağlanmasına katkı sağlanması ve karşılıklı yarar temelinde mümkün olan tüm alanlarda geliştirilmektedir. Bu çerçevede, UMH’yle 27 Kasım 2019 tarihinde “Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması” ile “Güvenlik ve Askeri İşbirliği” Mutabakat Muhtıraları imzalanmıştır.

Ülkemiz, Libya’daki soruna BM öncülüğünde ve Libyalılar arasında diyalog yoluyla siyasi bir çözüm bulunması amacıyla uluslararası çabalara da aktif destek sağlamaktadır. Bu çerçevede 19 Ocak 2020 tarihinde, Libya krizine siyasi bir çözüm bulmak amacıyla düzenlenen ve birçok ülkenin katıldığı Berlin Konferansı’na ülkemizi temsilen Sayın Cumhurbaşkanımız katılmıştır.

Libya’daki mevcut siyasi belirsizliğin ve ülkede artan DEAŞ mevcudiyetinin ülkemiz için doğurabileceği güvenlik risklerinin asgari düzeye indirilmesi amacıyla, iki ülke arasındaki Vize Muafiyeti Anlaşması feshedilerek, umuma mahsus pasaport hamili Libya vatandaşlarına 24 Eylül 2015 tarihinden itibaren vize uygulanmaya başlanmıştır. 5 Ocak 2016 tarihinde ülkemizce dünya genelinde uygulamaya konan online vize başvuru sistemi sayesinde, Libya vatandaşları internet üzerinden de vize başvurusunda bulunabilmektedirler.

İkili Ticaret Verileri :

Yıl	İhracat \$ / Bin	İhracat Dğş %	İthalat \$ / Bin	İthalat Dğş %	Hacim \$ / Bin	Denge \$ / Bin
2007	643.150	31,5	399.720	-82,6	1.042.870	243.430
2008	1.074.288	67,0	336.325	-15,9	1.410.613	737.963
2009	1.799.236	67,5	402.568	19,7	2.201.804	1.396.667
2010	1.932.370	7,4	425.652	5,7	2.358.022	1.506.718
2011	747.629	-61,3	139.763	-67,2	887.392	607.867
2012	2.139.365	186,2	1.292.289	824,6	3.431.654	847.076
2013	2.753.096	28,7	865.210	-33,0	3.618.306	1.887.886
2014	2.059.898	-25,2	292.507	-66,2	2.352.405	1.767.391
2015	1.419.760	-31,1	195.796	-33,1	1.615.556	1.223.964
2016	906.107	-36,2	161.021	-17,8	1.067.128	745.086
2017	880.729	-2,8	325.978	102,4	1.206.707	554.751
2018	1.498.324	70,1	501.202	53,7	1.999.526	997.122
2019	2.069.497	38,1	1.027.631	105,0	3.097.128	1.041.866
2019/6	973.470	50,0	484.393	94,6	1.457.863	489.077
2020/6	761.356	-21,8	594.822	22,8	1.356.177	166.534

Libya'da Yatırım Ortamı :

Libya'daki istikrarsız ortam yatırım güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Dünya Bankasına göre 2019 yılında ülke, iş yapma kolaylığı bakımından 190 ülke içinde 186'ncı sıradadır. Halihazırda ülkede kâğıt üzerinde bir Hükümet kurulmuş olmakla birlikte henüz yatırımcıları ülkeye çekecek güvenli bir ortamdan bahsedilememektedir.

İki Ülke Yatırım İlişkilerinin Yasal Altyapısı :

Türkiye-Libya Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması 25.11.2009 tarihinde imzalanmış olup, 22.04.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Libya'nın Ülkemizdeki Yatırımları :

2018 yılı sonu itibarıyla ülkemizde faaliyet gösteren doğrudan Libya sermayesine sahip firmaların toplam yatırım tutarı 92 milyon ABD Dolarıdır. Bu firmaların büyük çoğunluğu toptan ve perakende ticaret ile işgal etmekte, diğerleri ise hizmet sektöründe faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Ülkemizin Libya'daki Yatırımları :

2018 yılı sonu verilerine göre Libya'dan çıkış yapan Türk yatırımı tutarı 187 milyon ABD Dolarıdır.

Yürürlükteki Anlaşmalar :

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
İktisadi İşbirliği ve Ticaret Anlaşması	05.01.1975
Kültür ve Tanıtma Anlaşması	05.01.1975
Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	05.01.1975
İşgücü Anlaşması	05.01.1975
Denizcilik ve Deniz Nakliyatı Alanlarında İşbirliği Anlaşması	30.05.1975
İkili Hava Ulaştırması Anlaşması	11.08.1975
Ticari ve Mali İşbirliği Anlaşması	02.05.1978
İktisadi, Sınai ve Zirai İşbirliği Protokolü	27.06.1981
Ticari İşbirliği Protokolü	27.06.1981
13 Eylül 1984 Tarihli Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Uygulanmasına Dair Anlaşma	09.08.1985
Ticaret Anlaşması/Olağanüstü KEK Toplantısı Protokolü	06.10.1996
Konsolosluk Sözleşmesi	12.04.2006
20. Dönem KEK Toplantısı Protokolü	31.01.2007
21. Dönem KEK 1. Toplantısı Protokolü	23.07.2009
Vizenin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Mutabakat Zaptı	25.11.2009
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	25.11.2009

III - MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ ALANINDAKİ İLİŞKİLERİMİZ

Malumları olduğu üzere, Libya, Türk firmalarının 1972 yılında ilk yurtdışı müteahhitlik projesini üstlendikleri ülkedir.

Libya, bugüne kadar üstlenilen 28,9 milyar dolarlık toplam proje bedeli ile de en çok proje üstlenilen 3. ülke konumundadır.

Anılan projelerin önemli bir kısmı 2006-2010 yılları arasında üstlenilmiştir.

LİBYA'DA ÜSTLENİLEN MÜTEAHHİTLİK PROJELERİ				
YILLAR	PROJE SAYISI	PROJE BEDELİ (USD)	KÜMÜLATİF PROJE BEDELİ (USD)	ORTALAMA PROJE BEDELİ
2000 ve Öncesi	253	10.199.190.757	10.199.190.757	40.313.007
2001	5	54.553.861	10.253.744.618	10.910.772
2002	5	298.195.189	10.551.939.807	59.639.038
2003	9	192.420.698	10.744.360.505	21.380.078
2004	6	111.519.198	10.855.879.703	18.586.533
2005	18	213.406.020	11.069.285.723	11.855.890
2006	32	1.580.873.674	12.650.159.397	49.402.302
2007	53	3.782.058.473	16.432.217.870	71.359.594
2008	66	3.002.055.945	19.434.273.815	45.485.696
2009	63	4.052.712.658	23.486.986.473	64.328.772
2010	52	3.672.808.175	27.159.794.648	70.630.926
2011	3	236.518.885	27.396.313.533	78.839.628
2012	10	415.534.610	27.811.848.143	41.553.461
2013	22	402.723.871	28.214.572.014	18.305.631
2014	4	650.094.180	28.864.666.194	162.523.545
2015	1	10.708.500	28.875.374.694	10.708.500
2016	0	0	28.875.374.694	
2017	0	0	28.875.374.694	
2018	1	43.576.000	28.918.950.694	43.576.000
2019	0	0	28.918.950.694	
TOPLAM	603	28.918.950.694		

Kaynak : T.C. Ticaret Bakanlığı

LIBYA'DA 1972 - 2019 YILLARI ARASINDA EN FAZLA MÜTEAHHİTLİK İŞİ ÜSTLENİLMİŞ OLAN İLK 10 FAALİYET ALANI			
SIRA	FAALİYET ALANI	PROJE BEDELİ (USD)	PAY
1	KONUT	8.384.065.447	29,0%
2	DİĞER ALTYAPI	4.086.135.776	14,1%
3	OKUL	3.149.245.781	10,9%
4	TİCARET MERKEZİ	1.359.324.833	4,7%
5	KARAYOLU/TÜNEL/KÖPRÜ	1.220.407.799	4,2%
6	LİMAN	1.217.741.797	4,2%
7	ENERJİ SANTRALİ	1.112.123.263	3,8%
8	TURİSTİK TESİS	1.041.670.416	3,6%
9	İDARİ BİNA	882.595.963	3,1%
10	HAVALİMANI	871.328.207	3,0%
	İLK 10 DIŞINDA KALAN	5.594.311.411	19,3%
TOPLAM		28.918.950.694	100,0%

Libya'da 2011 yılı itibariyle başlayan iktidar değişimi ve takip eden süreçte ortaya çıkan siyasi istikrarsızlıklar projelerin yarım kalmasına neden olmuştur.

Bu kapsamda, Libya ile müteahhitlik sektörü açısından ilişkilerimizin en önemli boyutunu hakediş alacakları, yarım kalan projeler kapsamında nihai durumun (projeye devam edilmesi veya iptal edilmesi) kararlaştırılması, firmaların karşılaştığı zararların tespiti ve tazmini ile teminat mektupları sorunu oluşturmuştur.

Libya'da devletin tesisi ve siyasi istikrarın sağlanmasına yönelik bazı adımlar atılmış olsa da, 2011 yılından itibaren bu konuların görüşülebileceği işleyen ve geçerli bir mekanizma kurulamamıştır.

Öncelikle, 2011 yılında Kaddafi döneminin sona ermesi sonrasında Libya'da faaliyet gösteren müteahhitlik firmalarımızın alacak ve zararlarının tespiti ile ilgili Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB) koordinasyonunda 2012 yılı Mart ayında bir çalışma yapılmış ve 84 firmamızın 19,2 milyar dolarlık 304 projesinin bu olumsuz durumdan etkilendiği, toplam hakediş miktarının 1 milyar dolara ulaştığı, 1,7 milyar dolarlık bir teminat tutarının (mektup+nakit) bulunduğu ve 1,4 milyar dolarlık tahmini envanter ve diğer zararların oluştuğu tespit edilmiştir.

Güvenlik konusunda yaşanan olumlu gelişmeler sonucunda 2012 yılı sonundan itibaren firmalarımızın bir kısmı yarım kalan projelerine dönmeye başlamıştır. Bu kapsamda, 31 firmamız toplam 7,25 milyar dolar bedelli 79 projesinde yeniden işe başlama konusunda ilerleme kaydetmiştir. Anılan projeler kapsamında 260 milyon dolarlık hakediş alacağı da tahsil edilmiştir. Ancak, 2014 yılı başından itibaren Libya'da siyasi istikrarsızlığın artması ve güvenlik sorununun ileri safhaya ulaşması nedeniyle projeler yeniden durmuştur.

Daha sonra, 2013 yılı ortasından itibaren yarım kalan projelerin yeniden başlamasına, hakediş alacaklarının ve zararlarının tazmin edilmesine yönelik bir Mutabakat Zaptı (MOU) imzalanmasına yönelik mevcut Libya makamları ile görüşmeler gerçekleştirilmiş olup, 2014 yılı Mayıs ayında Libya tarafından temin edilen MOU taslağına yönelik ilgili sivil toplum kuruluşlarımızın da hazırlıklarına iştirak ettiği bir karşı MOU taslağı hazırlanmıştır. Bununla birlikte, Libya'da kaydedilen siyasi karışıklıklara istinaden ilgili muhatabın bulunmaması nedeniyle Dışişleri Bakanlığı tarafından nihai taslak Libya tarafına iletilmemiştir.

Ayrıca, Libya ile 2011 yılı önceki dönemlerde de çeşitli sorunlar yaratan teminat mektupları konusu, 2011 yılından sonra yaşanan gelişmeler ve projelerin yarım kalıp, teminat mektuplarının Libya makamlarında kalması kapsamında yeniden önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Ülkemiz, Libya'ya yönelik Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 1970 ve 1973 sayılı Kararlarına istinaden, 2011/2001 Bakanlar Kurulu Kararı'nı (BKK) istihsal etmiş ve teminat mektuplarını koruma altına almıştır. Libya tarafı, 2014 ve 2016 yıllarında bu korumanın kalkmasına yönelik Türk makamları ile görüşmelerde bulunmuş olup, BMGK Kararlarının geçerliliğini koruması kapsamında bu talepler kabul görmemiştir.

Teminat mektuplarının yıllık işlem giderlerinin Türk firmalarınca 2011 yılından bu yana ödenmesi kapsamında, Türk firmalarınca da, bu konuda gerek Türk bankaları ile gerek ise Libya bankaları ile görüşmeler yapılarak bu giderlerin hafifletilmesi istenmiş ve ayrıca, 2017 yılından sonra üstlenilecek olan projelerin bu koruma altında olmaması konusu gündeme taşınmıştır. Firmalarımızın talepleri kapsamında, 2017 yılı Ağustos ayında Libya Merkez Bankası ile temas kurulmuş olup, firmalarımızın yarım kalan projelerine ait teminat mektuplarında Libya bankalarınca tahsil edilen komisyonların durdurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmış ve bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Libya Merkez Bankası Başkanının görüşlerinin paralelinde, ilk etapta projelerin tamamlanma oranı kriteri dikkate alınarak bir çalışma yapılmış ve Libya Merkez Bankasına 8 firmamızın talepleri iletilmiştir. Bununla birlikte, Libya kanadından konuya ilişkin cevap alınamamıştır.

Son olarak, Libya'da proje üstlenmiş firmalarımızın hakediş alacakları, yarım kalan projelerin nihai durumunun kararlaştırılması, firmalarımızın karşılaştığı zararların tespiti ve tazmini ile teminat mektupları sorunlarının ele alınabilmesi amacıyla, eş-başkanlığı dönemin Ekonomi Bakanı ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti Planlama Bakanı El-Cuheyemi tarafından deruhte edilen bir Çalışma Grubu kurulmuştur. Çalışma Grubunun Türk kanadında Bakanlığımız, Dışişleri Bakanlığı, TCMB ve Birliğimizin de aralarında bulunduğu ilgili sivil toplum kuruluşları yer almakta olup, Libya kanadında da firmalarımızın üstlendiği projelerin büyük bölümünü ihale eden Merkezi İdarelerin Geliştirilmesi Ofisi (ODAC), Konut ve Altyapı Kurulu (HIB), Yatırım ve Sosyal Kalkınma Fonu ile Libya Merkez Bankası, Libya Sayıştay ve Planlama Bakanlığı yetkilileri yer almaktadır.

18 Ocak 2018 tarihinde ülkemizi ziyaret eden Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti Başkanlık Konseyi Başkan Yardımcısı A.Maytik'in Ekonomi Bakanımız ile yaptığı görüşmede ise, mevcut kurulmuş olan Çalışma Grubunun yanısıra, bankacılık konuları özelinde de ayrı bir çalışma grubu kurulması kararlaştırılmıştır.

Son olarak, 24-25 Şubat 2018 tarihlerinde Libya'nın İstanbul Başkonsolosluğu tarafından İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Libya Kalkınma ve Yatırım Konferansı kapsamında Libyalı

Bakanlar ve yetkililer ile bir araya gelmiş olup, müteahhitlik alanında bir yol haritası belirlenerek konuların çözüme kavuşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

Konferansta not edilen ve vurgulanan hususlar doğrultusunda Libya tarafının beklentisinin Türk müteahhitlerinin bir an önce ülkeye dönmeleri olduğu anlaşılmaktadır. Libya tarafının bu beklentisinin, ülkenin büyük oranda tahrip olan altyapısını yeniden tesis ederek Libya toplumunun güven ve itibarını kazanmak ve Hükümetin meşruiyet sorununu aşmak amacına matuf olduğu mütalaa edilmektedir. Bununla birlikte, müteahhitlik firmalarımızın Libya'ya geri dönmelerinin önünde üç sorun bulunmaktadır. Bunlar; tamamlanan ve yarım kalan projelerde oluşan zararlar ve alacak sorunları, tüm projeler kapsamındaki teminat mektubu sorunları ve ülkede devam eden güvenlik sorunudur.

Libya tarafı, bu sorunların farkında olmakla birlikte, bu sorunların çözümü için atılması gereken adımları yerine getirebilecek siyasi güce sahip değildir. Zira mevcut Libya Hükümeti gerek bütçe onayını, gerek halkın sempatisini henüz tam anlamıyla alamamıştır. Diğer taraftan Libya, alacakların tahsili konusunda yeterli finansal kaynağa da sahip değildir. Buna çözüm olarak PPP modellerini önermekte ve pazarlık gücünü yükseltmek adına kendilerinin de yarım kalan projeler nedeniyle zarar gördüklerini müzakere masasına getirmeye çalışmaktadır.

Öte yandan, Dışişleri Bakanlığımız, Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin varlığına rağmen, Libya'da halen siyasi istikrarsızlığın ve belirsizliğin devam ettiğini, mevcut Hükümetin de Libya genelinde otoritesini tam olarak kuramadığını ve Başkanlık Konseyi üyelerinin ve Hükümetin de Libya Siyasi Anlaşması uyarınca Libyalılar arasında yapılan görüşmeler çerçevesinde değişebileceğini belirtmektedir.

Konferans sonrasında, 7 Mart 2018 tarihinde Dışişleri Bakanlığımıza çalışma grubunun bir an önce toplanmasına ilişkin Libya tarafının davet edildiği hususunu içeren yazı iletilmiş olup, yapılan yazışmalar ve görüşmeler kapsamında sözkonusu toplantı 31 Ocak 2019 tarihinde Ankara'da yapılmıştır.

Sözkonusu toplantıda, Libya tarafına verilen en önemli mesaj, firmaların Libya'da üstlendiği projeler kapsamında yaşanan sorunların bir an önce çözülebilmesine yönelik en doğru yaklaşımın firmalar ile Libyalı işveren idarelerin kontrat bazlı ikili görüşmelerinin başlatılması hususu olmuştur. Esasen Libya tarafı da bu hususta Türk tarafı ile aynı fikirde olmuş ve bu kapsamda niyet beyanını içeren bir "Toplantı Tutanağı" imzalanmıştır.

Bununla birlikte, Libya tarafı, kendi iç düzenleri çerçevesinde, işveren idarelerin firmalarla yapacakları görüşmelerden sonuç çıkarabilmeleri için kılavuz olarak kullanabilecekleri bir Mutabakat Zaptı'na (MoU) ihtiyaç duyduklarını, böyle bir MoU ile Libya Sayıştay'ı ve ilgili diğer kurumlar nezdinde gerekli işlemlerin tesis edilmesinin sağlanabileceğini ifade etmişlerdir.

Ortak Çalışma Grubu kapsamındaki teknik toplantıların ilki 25-27 Şubat 2019 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilmiş ve bu toplantıda her iki tarafın temsilcileri sorunlara ilişkin kendi bakış açılarını ayrıntılı bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu toplantıda, Libya tarafının tahkim sürecine giden firmaların elde ettikleri sonuçlardan rahatsız olduğu gözlemlenmiştir.

Ortak Çalışma Grubu kapsamındaki teknik toplantıların ikincisi ise, 19-21 Mart 2019 tarihlerinde Trablus'ta gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı sırasında, İstanbul'da yapılan görüşmeler ışığında, taslak bir Mutabakat Zaptı'nın hazırlanabilmesini teminen Birliğimiz ve diğer STK'lar ile birlikte hazırlanan çalışma kağıdı Libya tarafına tevdi edilmiş ve bu metin üzerinde mutabık kalınmaya çalışılmıştır. Bu görüşmeler sırasında da Libya tarafı, Türk tarafından Türkiye Devletinin taahhüt altına giremeyeceği hususları ısrarla istemiştir.

Bu itibarla, sözkonusu iki toplantı sonucunda ülkemizin kabul edebileceği şekilde bir metnin Libya tarafına iletilmesi ile ilgili olarak 2019 yılı Nisan ayı ortasından itibaren Libya'da yaşanan siyasi gelişmeler ve bunun sonucunda ülkedeki güvenlik belirsizliğinin artması çerçevesinde Dışişleri Bakanlığımız 2019 yılı sonbahar dönemi sonuna kadar beklenmesinin uygun olacağını yazılı olarak Ticaret Bakanlığına iletmıştır.

Öte yandan, 2019 yılı Ekim ayı itibariyle, Trablus Büyükelçiliğimizin temasları çerçevesinde, Libya Planlama Bakanlığı, her ne kadar ülke içerisindeki mevcut şartların yeniden işe başlama için uygun olmadığını belirtmesine rağmen, metnin nihai hale gelmesi için çalışılabileceğini belirtmiş, konu Dışişleri Bakanlığımız tarafından da uygun görülmüştür. Bu çerçevede, sektör temsilcileri ile 2019 yılı Ekim ayında Türk tarafı olarak önerilecek taslak metne son hali verilmiştir. Dışişleri Bakanlığımız kanalıyla Libya tarafına metin iletilmeden önce, Ticaret Bakanlığımız ile bir toplantı düzenlenmiş ve ülkemizin UMH'ye olan siyasi desteğine de atıf yapılarak Büyükelçiliğimizin metni ilgili Bakanlığa iletilmesinin daha uygun olacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede, Dışişleri Bakanlığımızdan alınan bilgilere göre metin taslağımız 13.11.2019 tarihi itibariyle Libya tarafına iletilmiştir. Ticaret Bakanımız 12.12.2019 tarihinde Libya Planlama Bakanı ile de görüşmüş olup, MoU konusundaki görüşlerimizi iletmış ve yazılı görüş beklendiğini tekrar vurgulamıştır.

Bu çerçevede, 2019 yılı Kasım ayında Türk tarafınca iletilen metne Libya tarafından 30.01.2020 tarihinde cevabi bir metin taslağı iletilmiştir.

Akabinde, Libya tarafına iletilmesi gereken ve ülkemizin pozisyonunun ayrıntılarını detaylı bir şekilde anlatan bir mektup hazırlanmış ve Libya tarafına 2020 yılı Şubat ayı ortasında iletilmiştir. Konu; Bakanlar Kurulunda Sn. Cumhurbaşkanımıza da sunulmuştur.

Libya tarafınca, 27.03.2020 tarihinde, mektubumuza ve MoU taslağıımıza cevap iletilmiş ve MoU taslağı Dışişleri Bakanlığımızca Ticaret Bakanlığımıza intikal ettirilmiştir. Libya tarafınca iletilen yeni MoU taslağı esasen genel nitelikli ve genel çerçeveyi belirleyen bir metin olmakla birlikte tüm inisiyatifi Libyalı işveren idarelere ve bu idareler ile yapılan sözleşmelere bırakacak şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, yaklaşık birbuçuk yıl süren görüşmelerde Türk tarafının itirazlarına konu olan maddeler çıkartılmıştır.

Bununla birlikte metinde firmalarımızın haklarını koruyacak şekilde bazı değişiklik ve ilavelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Libya tarafının Covid-19 sonrası ülkemize davet edilmesi hususunu içeren resmi yazı 17.04.2020 tarihi itibariyle iletilmiştir.

Müzakereler, yüz yüze 12.08.2020 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilecektir.